

Betty Miller

Washington University St.Louis, Missouri, USA

PERCEPCJA RODZICÓW PRZEZ OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU (BADANIA RETROSPEKTYWNE)

WSTĘP

W literaturze zwraca się uwagę m.in. na związek między negatywnymi cechami rodziców a późniejszym alkoholizmem ich dzieci. Własności rodziców wpływają na stosowane przez nich metody wychowawcze wobec dziecka i określają zachowania jakich dziecko się uczy poprzez modelowanie.

W książce „Deviant children grown up. A sociological and psychiatric study of sociopathic personality” (Dzieci z dewiacjami jako dorośli. Socjologiczno-psychiatryczne studium osobowości socjopatycznej) Lee Robins (1966) pokazała znaczenie jakie mają cechy rodzicielskie dla rozwoju osobowości socjopatycznej i rozwoju alkoholizmu u dziecka. W innym opracowaniu Holmes i Robins (1988) wykorzystują dane epidemiologiczne z programu ECA (Epidemiological Catchment Area, ST. Louis, Missouri, USA), gdzie wykazano wpływ związanych z cechami rodzicielskimi metod wychowawczych wobec dziecka na rozwój depresji i alkoholizmu. Reich, Earles i Powell (1988) posługując się materiałami z wywiadów przeprowadzonych z dziećmi alkoholików i dziećmi rodziców nie uzależnionych od alkoholu określili różnice w badanych środowiskach domowych. Stwierdzili, że w rodzinach alkoholików charakterystyczne było częstsze picie alkoholu przez rodziców, konflikty między dzieckiem a rodzicami, używanie przemocy, słabsze więzy z rodzicami. Czynnikiem różniącym dzieci z rodzin z problemem alkoholowym od dzieci z rodzin bez alkoholizmu, a także różniącym zaburzone i niezaburzone dzieci z rodzin alkoholowych było to, czy miały one w okresie dzieciństwa właściwy model ról rodzinnych.

Bingham, Fitzgerald, Townsend i Zucker (1995) analizowali zachowania się chłopców w wieku 3 do 6 lat, synów alkoholików lub nie-alkoholików. Stwierdzili, że większe trudności wychowawcze występują u chłopców, których ojcowie nadużywają alkoholu i

wykazują postawy antyspołeczne. Autorzy doszli do wniosku, że niekorzystne zdarzenia wychowania mogą należeć do tradycji rodzinnych związanych z pićm alkoholu.

W niepublikowanym studium Bucholz wybrała osoby z grupy wysokiego ryzyka (tj. z projektu ECA zagrożone alkoholizmem) i przeprowadziła z nimi wywiad katamnesticzny dotyczący występujących w ich dzieciństwie czynników mogących stanowić zwiastuny uzależnienia alkoholowego i agresji związanej z alkoholem. Okazało się, że kobiety uzależnione od alkoholu znacznie częściej podawały, że ich matka: miała poczucie, że inni ludzie ją krzywdzą; uważała, że ma zawsze rację; była zbyt drobiazgowa i wymagająca; była nieuczciwa. Do cech ojca istotnie częściej wymienianych przez kobiety uzależnione od alkoholu należały: zbyt drobiazgowy i wymagający oraz nieuczciwy. Mężczyźni alkoholicy częściej podawali, że ich matka była „przewrażliwiona”, zaś ojciec uważał, że „ma zawsze rację”. W niniejszej pracy podjęto analizę pełnego zestawu danych ze wspomnianych badań.

METODA

Schemat badania i osoby badane

Do studiów katamnesticznych (Bucholz) przeprowadzonych po 11 latach od pierwszego badania wybrano podgrupę osób, które wówczas były w wieku 18 do 49 lat oraz charakteryzowały się nadużywaniem alkoholu ($n=180$), intensywnym pićm alkoholu obecnie lub w przeszłości ($n=145$), wysokim wynikiem w wielozmiennej skali określającej ryzyko wystąpienia problemu alkoholowego ($n=326$), stwierdzonym alkoholizmem w rodzinie ($n=82$), albo pograniczem alkoholizmu w badaniu ECA ($n=63$). Ponadto losowo wybrano 25% spośród pozostałych uczestników z wyjściowej kohorty (badanej w ramach projektu epidemiologicznego ECA w St. Louis).

Łącznie w tak ustalonej próbie znalazły się 929 osoby spośród których z 753 (81%) przeprowadzono wywiad katamnesticzny. Osoby od których nie zebrano materiału nie różniły się od zbadanych pod względem statusu alkoholowego zatem brak tych danych prawdopodobnie nie miał wpływu na wyniki.

Średni wiek badanych mężczyzn-alkoholików ($n=66$) wynosił 42,4 lata ($SD=7,2$, rozpiętość 30-57 lat), natomiast nie-alkoholików ($n=57$) - 42,8 lat (8,1 lat, rozpiętość 29-60 lat). Średni wiek kobiet alkoholiczek ($n=57$) wynosił 38,6 lat (6,7, 29-60 lat), zaś kobiet nie-alkoholiczek ($n=408$) 43,7 lat (8,3 lat, 29-62 lata).

Osoby badane podzielono na dwie próby: alkoholików i nie-alkoholików. Grupa „alkoholików” składała się z osób, które spełniały kryteria nadużywania alkoholu według DSM-III i/lub pretendowały do uzależnienia alkoholowego w życiu dorosłym. W grupie „nie-alkoholików” znalazły się wszystkie osoby z grupy kontrolnej oraz osoby zagrożone alkoholizmem, które nie spełniły kryteriów DSM-III uzależnienia od alkoholu lub nadużywania alkoholu.

W wieku między 6 a 13 r.ż. 76% mężczyzn (alkoholików i nie-alkoholików) oraz 69% kobiet alkoholiczek i 66% nie-alkoholiczek mieszkało z obojgiem rodziców biologicznych.

Własności rodziców określano za pomocą strukturyzowanego wywiadu katamnetycznego (Structured Interview for Follow-up: SIFU), będącego skróconą wersją narzędzia opracowanego przez Robins i in. (Home Environment Interview, HEIC, 1983). W tym badaniu oceniano następujące własności rodziców: rodzic jest drobiazgowy i wymagający, wywyższa się (uważa, że jest lepszy od innych), uważa, że ma zawsze rację, za często pije, pije co najmniej od czasu do czasu, jest przewrażliwiony, brak mu energii, jest nieuczciwy, uważa, że inni go krzywdzą, polega na opinii innych osób.

WYNIKI

Dla zbadania istotności związku między cechami rodziców a alkoholizmem zastosowano SAS. Wszystkie wartości p obliczono uwzględniając poprawkę na ciągłość, o ile nie podano w tekście inaczej. W miarę potrzeby stosowano dokładny test Fishera. Dla czynników istotnych na poziomie $p=0.05$ obliczono iloraz szans.

TABELA 1

Własności matki podawane przez kobiety

Cecha	Nie-alkoholiczki	Alkoholiczki	Iloraz szans	p
Była nieuczciwa	3%	14%	5.0 (1.8-14.1)	.0008
Piła za dużo alkoholu	6%	15%	2.9 (1.2-7.1)	.02
Często brakowało jej energii	6%	14%	2.7 (1.0-7.1)	.04
Uważała, że ma zawsze rację	21%	41%	2.6 (1.4-4.7)	.002
Była zbyt drobiazgową i wymagającą.	24%	38%	1.9 (1.0-3.6)	.03

TABELA 2

Własności ojca podawane przez kobiety

Cecha	Nie-alkoholiczki	Alkoholiczki	Iloraz szans	p
Pił alkohol co najmniej czasami	65%	83%	2.54(1.1-6.1)	.03

TABELA 3

Cechy ojca podawane przez mężczyzn

Cecha	Nie-alkoholicy	Alkoholicy	Iloraz szans	p
Wywyższał się	1%	10%	10.0(1.8-73.8)	.003*
Był nieuczciwy	3%	10%	3.3(0.9-12.1)	.047*
Uważał, że ma zawsze rację	12%	25%	2.4(1.1-5.5)	.03

* Dokładny test Fishera

Kobiety alkoholiczki w porównaniu z nie-alkoholiczkami istotnie częściej przypisywały swoim matkom następujące własności: była nieuczciwa, za dużo piła, często brakowało jej energii, uważała, że zawsze ma rację, oraz była zbyt drobiazgowa i wymagająca (Tabela 1). W porównaniu z nie-alkoholiczkami, istotnie więcej kobiet-alkoholiczek podało, że ich ojciec „pił alkohol co najmniej od czasu do czasu”. (Tabela 2).

W opisie mężczyzn-alkoholików ojciec częściej bywał nieuczciwy, uważał, że jest lepszy od innych (wywyższał się) i że zawsze ma rację (Tabela 3). Nie było różnic między mężczyznami alkoholikami i nie-alkoholikami, jeśli chodzi o własności przypisywane ich matkom.

WNIOSKI I DYSKUSJA

Uzyskane wyniki sygnalizują, że u dzieci w wieku 6 - 13 lat własności rodzica tej samej płci wyraźniej wiążą się z ich późniejszą psychopatologią (nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu) niż charakterystyka rodzica płci przeciwnej. Zachowania się rodzica tej samej płci mogą stanowić model dla identyfikacji dzieci w grupie wysokiego ryzyka, zagrożonych alkoholizmem w wieku dorosłym.

Niniejsza praca potwierdza dane z wcześniejszych badań sugerujące, że do istotnych czynników ryzyka dla alkoholizmu należą charakterystyczne własności rodziców; takimi czynnikami u dziewczynek mogą być postrzeganie matki jako nieuczciwej, zbyt drobiazgowej i wymagającej, uważającej, że zawsze ma rację, za dużo pijącej i brak jej energii. U chłopców tego rodzaju predyktorami jest określenie ojca jako nieuczciwego uważającego, że jest lepszy od innych i zawsze ma rację. Najbardziej wyraźnym czynnikiem związanym z alkoholizmem u mężczyzn była spostrzeżona nieuczciwość rodziców (ojca i matki) oraz przypisywanie ojcu przekonania, że jest lepszy od innych (wywyższanie się).

Na koniec należy zwrócić uwagę na ograniczenia tego studium.

Źródłem systematycznego błędu może być rodzaj psychopatologii respondentów - w porównaniu z nie-alkoholikami alkoholicy mogą inaczej zapamiętywać lub interpretować zachowania się i własności rodziców.

W przeprowadzonych analizach nie kontrolowano alkoholizmu ani psychopatologii rodziców, chociaż możliwe, że są one częstsze wśród rodziców badanych przez nas alkoholików.

Betty Miller

**Parental characteristics perceived by alcoholic and non-alcoholic adults
(a retrospective study)**

Summary

The aim of the study was to identify specific parental characteristics that are related to adult alcoholism. Perception of parental characteristics as remembered from the childhood was compared in two groups: of alcoholics and non-alcoholic controls. Generally, as compared to controls, alcoholic females reported more negative characteristics in their mothers, while alcoholic males reported more negative characteristics of their fathers. In comparison to controls, alcoholic females significantly more often described their mother as dishonest, lacking energy, thinking she was „always right”, and being „too particular”. Alcoholic males, as compared to non-alcoholics, significantly more often described their father as thinking he was better than others, „always right”, and dishonest.

Key words: alcoholics, parental characteristics

PIŚMIENNICTWO

1. Bingham C.R., Fitzgerald, H.E., Townsend, M.Z., & Zucke, R.A. (1995). *Childhood Temperament and Problem Behavior: The Early Etiology of Alcoholism*. Poster przedstawiony na konferencji RSA w Steamboat Springs, Colorado, czerwiec 1995.
2. Gershuny B., Peterson, L., Sher, K., & Raskin, G. (1995). *Childhood Stressors Among Children of Alcoholics and Their Relation to Alcohol Use Disorders in Early Adulthood*. Poster przedstawiony na konferencji RSA w Steamboat Springs, Colorado 1995.
3. Holmes S.J. & Robins, L.N. (1988). *The role of parental disciplinary practices in the development of depression and alcoholism*. *Psychiatry*, 51, 24-35.
4. Reich W., Earles F. & Powell J. (1988). *A comparison of the home and social environments of children of alcoholic and non-alcoholic parents*. *British Journal of Addiction*, 83(7) 831-839.
5. Robins L.N. (1966). *Deviant children grown up: A sociological and psychiatric study of sociopathy personality*. Baltimore: Williams & Wilkins.
6. Robins L.N. (1983). *Home Environment Interview for Children (HEIC)*. Washington University in St. Louis School of Medicine.